

**Ο ΠΛΑΤΩΝ ΚΑΙ Ο ΦΡΟΥΝΤ
ΓΙΑ ΤΗ ΦΥΣΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΝΟΥ
(ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΨΥΧΗΣ)
ΚΑΙ ΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ***

ΥΠΟ

Μητροπολίτου Φωκίδος ΑΘΗΝΑΓΟΡΑ

Μεταξύ τῆς Φροῦδικῆς διαίρεσης τῆς προσωπικότητας καὶ τῆς Πλατωνικῆς τριμεροῦς διαίρεσης τῆς ψυχῆς ὑπάρχουν κάποιες ὁμοιότητες, ἀλλὰ καὶ κάποιες διαφορές. Μία προφανῆς διαφορὰ εἶναι ἡ ἐξῆς: ὁ Πλάτων μελετᾷ τὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ ὡς μιὰ πνευματικὴ, λογικὴ καὶ ἀθάνατη ὄντοτητα, κάτι ποὺ στὰ γραπτὰ τοῦ Φροῦντ ἀπουσιάζει. Ὁ Φροῦντ ὑπῆρξε πνευματικὸ παιδί τῆς ἐποχῆς του καί, κατὰ συνέπεια, ἡ θεωρία του γύρω ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο ἦταν ὀλοκληρωτικὰ μηχανιστικὴ καὶ ἐντελῶς ὑλιστικὴ. Ὁ ἄνθρωπος, γι' αὐτόν, δὲν εἶναι παρὰ τὸ δημιούργημα τυφλῶν καὶ παράλογων ἐνστίκτων. Παρ' ὅλα αὐτὰ, ὑπάρχουν κάποιες ὁμοιότητες μεταξὺ τῶν δύο θεωριῶν ὅσον ἀφορᾷ τὴ λειτουργία τοῦ ἀνθρώπινου νοῦ:

α) Τὸ Προεγὼ καὶ τὸ Ἐπιθυμητικό.

Τὸ προεγὼ στὴν Φροῦδικὴ ὀρολογία ἀντιστοιχεῖ στὴν παράλογη ἐπιθυμία καὶ θεωρεῖται ἀπὸ τὸν Φροῦντ ὡς ἡ βασικὴ καὶ πιὸ σημαντικὴ ὄψη τῆς ἀνθρώπινης προσωπικότητας. Ἐπὶ πλεόν, τὸ Προεγὼ εἶναι ἀμοραλιστικὸ καὶ τυφλὰ ἀντικοινωνικό. Δὲν ἀναγνωρίζει οὔτε σωστό, οὔτε λάθος. Κατὰ τὰ λεγόμενα τοῦ Φροῦντ τὸ Προεγὼ εἶναι: «*χάος ἓνα καζάνι γεμάτο ἀπὸ παρορμήσεις ποὺ βράζουν*»¹. Οἱ μὴ

* Τὸ παρὸν ἄρθρο πρωτοδημοσιεύτηκε ἀγγλιστὶ «A comparison of Plato's Tripartite Theory of the Soul to Freud's Structure of Personality» στὸ βιβλίον μου *Plato on Man*, 1975.

1. S. Freud, *The Standard Edition of the Complete Psychological Works of S. Freud*, trans. and ed. by J. S. Strachey, London, The Hogarth Press, the Institute of Psychoanalysis, 1959, XX, 73.

ἔλλογες ὁρμές τοῦ Προεγῶ μοχθοῦν για ἀπαλλαγὴ ἢ ἱκανοποίηση. Τὸ Προεγῶ καθοδηγεῖται μόνον ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς ἡδονῆς².

Ὁ Πλάτων θεωρεῖ ὡς πηγὴ ὄλων τῶν ἐνοστίκτων, παρορμήσεων καὶ ἐπιθυμιῶν – τῆς πείνας, τῆς δίψας, τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ σέξ³ –, τὸ ἐπιθυμητικὸ καὶ ὁ Φρόντ τὸ προεγῶ.

Ἡ θεώρηση τοῦ Φρόντ, ὅτι τὸ Προεγῶ εἶναι ἀμοραλιστικὸ, μὴ ἔλλογο καὶ ἀντικοινωνικὸ καὶ ὅτι ἀκολουθεῖ τὴν ἀρχὴ τῆς ἡδονῆς μᾶς παραπέμπει στὴν ρῆση τοῦ Πλάτωνα, ὅτι τὸ ἐπιθυμητικὸ εἶναι «*στενὰ συνδεδεμένο μετὰ τὴν ἡδονὴ καὶ τὴν ἱκανοποίηση*»⁴ καὶ ὅτι ἡ ἡδονὴ καὶ ὁ πόνος διευθύνουν τὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀντὶ τῶν νόμων καὶ τῶν ἀρχῶν ποὺ εἶναι ἀποδεκτὲς ἀπὸ τὴν κοινωνία⁵.

Ἄλλες ὁμοιότητες μεταξὺ τοῦ Προεγῶ καὶ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ στοιχείου εἶναι τὰ ἑξῆς:

Ὁ Πλάτωνα ἀναφέρεται στὶς ἐπιθυμίες ὡς «*τρομερές, ἀγριες, καὶ ἀνώμαλες*»⁶ καὶ ὁ Φρόντ περιγράφει τὸ Προεγῶ ὡς «*χάος, ἓνα καζάνι γεμάτο παρορμήσεις ποὺ βράζουν*»⁷.

Καὶ οἱ δύο λένε ὅτι τόσο ἡ ἐπιθυμία, ὅσο καὶ τὸ Προεγῶ κυριαρχοῦν περισσότερο «*ἐπεκτατικά, ἐπιβλητικά καὶ μὲ σκοτεινὸ τρόπο*» ἀπὸ ὅ,τι τὸ λογιστικὸ καὶ τὸ ἐγῶ⁸.

Τέλος, ὁ Φρόντ γράφει ὅτι «*οἱ λογικοὶ νόμοι τῆς σκέψης δὲν ἐφαρμόζονται στὸ Προεγῶ, καὶ αὐτὸ εἶναι μίᾳ ὑπεράνω ὄλων ἀλήθεια τοῦ νόμου τῆς ἀντίφρασης. Ἀντίθετα οἱ παρορμήσεις συνυπάρχουν, ἢ μὴ πλάι στὴν ἄλλη, χωρὶς νὰ ἀλληλοαναιροῦνται...*»⁹. Ὁ Πλάτων λέει τὸ ἴδιο πράγμα, ὅταν γράφει ὅτι λόγω διαφορετικῶν ἐπιθυμιῶν καὶ παρορμήσεων «*ἡ ψυχὴ εἶναι εὐμετάβλητη καὶ ἀσταθῆς καὶ γεμάτη ἀέναες διαμάχες*»¹⁰.

β) Τὸ Ἐγῶ καὶ τὸ Λογιστικὸ.

Τὸ φροῦδικὸ Ἐγῶ μοιάζει μὲ τὸ λογιστικὸ στοιχεῖο στὴν πλατωνικὴ

2. Freud, XX, 74.

3. Πολιτεία, 436A-437E; 439D 6-8; 580DE-581; Φαίδρος 35D 1-3;

4. Πολιτεία, 439D 6-8; Φαῖδρος 246 A5-B4, 253-254E.

5. ὁ.π., 607A.

6. Φαῖδρος 253-254E.

7. Freud, XXII, 73.

8. Πολιτεία 442C, 580E, 588D, Freud, XX 195.

9. Freud, XXII, 73.

10. Πολιτεία 611B 1-3 trans. by H.D.P. Lee, p. 390. Ἴδε ἐπίσης ὁ.π., 560A-561E, 587AC.

διαίρεση¹¹. Τὸ Ἐγὼ, σύμφωνα με τὸν Φρόυντ, εἶναι ἡ λογικὴ συνειδητὴ πλευρὰ τῆς ἀνθρώπινης προσωπικότητας, ἡ ὁποία χρησιμεύει ὡς μεσολαβητῆς μεταξὺ τοῦ Προεγὼ καὶ τοῦ ἔξω κόσμου, μεταξὺ τοῦ Προεγὼ καὶ τοῦ Ὑπερεγὼ.

Στὴ διαμεσολάβηση μεταξὺ τοῦ Προεγὼ καὶ τῶν πιέσεων τοῦ ἔξω κόσμου, τοῦ περιβάλλοντος, ὁ ρόλος τοῦ Ἐγὼ θὰ μποροῦσε νὰ συγκριθεῖ με τὸν ρόλο ἑνὸς Προέδρου¹².

Τὸ λογιστικὸ ἀπὸ τὴν ἴδια του τὴ φύση, ἀντίθετα ἀπὸ τὶς ἄλλες δύο λειτουργίες τοῦ νοῦ – τὸ ἐπιθυμητικὸ καὶ τὸ θυμοειδές –, πρέπει πάντοτε νὰ σκέπτεται, νὰ ἐξετάζει, καὶ νὰ ἐλέγχει τὰ δύο ἄλλα στοιχεῖα τῆς ψυχῆς¹³.

Οἱ τυφλὲς καὶ ἀσυνείδητες ὁρμὲς τοῦ Προεγὼ πιέζουν γιὰ ἰκανοποίηση, τὸ Ἐγὼ τροποποιεῖ ἢ ὀδηγεῖ αὐτὰ τὰ ἔνστικτα ἢ τὶς παρορμήσεις. Θὰ ἔπρεπε ἐν τούτοις νὰ παρατηρήσουμε ὅτι ὁ Φρόυντ δὲν θεωρεῖ τὸ Ἐγὼ ἀνεξάρτητο ἀπὸ τὸ Προεγὼ, ἀντίθετα, ἀποτελεῖ μέρος τοῦ Προεγὼ καὶ ἀντλεῖ τὴ δύναμη καὶ ἐνέργειά του ἀπ' αὐτό. Ἐπὶ πλέον, ὅπως καὶ τὸ λογιστικὸ ἔτσι καὶ τὸ Ἐγὼ, καθοδηγεῖται ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς πραγματικότητας¹⁴.

Ἀξιῶζει νὰ σημειωθεῖ ὅτι ὁ Φρόυντ κάνει χρῆση τῶν μεταφορῶν τοῦ μύθου τῆς Φαίδρας καὶ συγκρίνει τὸ Ἐγὼ με τὸν ἀναβάτη καὶ τὸ Προεγὼ με τὸ ἄλογό του. Παραθέτουμε τὸ ἀκριβὲς ἀπόσπασμα: «Ἡ σχέση τοῦ Ἐγὼ με τὸ Προεγὼ μπορεῖ νὰ συγκριθεῖ πρὸς τὴν σχέση ἑνὸς ἀναβάτη με τὸ ἄλογό του. Τὸ ἄλογο προσφέρει τὴν κινήσει ἐνέργεια, ἐνῶ ὁ ἀναβάτης ἔχει τὸ προνόμιον νὰ μπορεῖ νὰ ἀποφασίσῃ ποιὸς θὰ εἶναι ὁ στόχος καὶ νὰ καθοδηγεῖ τὴν ἰσχυρὴ κίνηση τοῦ ζώου»¹⁵.

Θὰ ἔπρεπε τέλος νὰ σημειώσουμε ὅτι ὑπάρχει κάποια διαφορὰ μεταξὺ λογιστικοῦ καὶ Ἐγὼ. Τὸ λογιστικὸ¹⁶, ὅπως ἤδη ἔχουμε ἐπισημάνει, εἶναι ὁ ἀφέντης τῶν δύο ἄλλων στοιχείων τῆς ψυχῆς. Τὸ Ἐγὼ εἶναι ὁ ὑπηρέτης τῶν δύο ἄλλων συνισταμένων τῆς προσωπικότητας – τοῦ Προεγὼ καὶ τοῦ Ὑπερεγὼ – καθὼς ὑπόκειται στὶς πιέσεις τοῦ ἔξω κόσμου¹⁷.

11. Freud, XXII 76, XVIII, 109; *Πολιτεία* 439D 5.

12. Freud, XX 201.

13. *Πολιτεία* 435A-445E, 580D-581E; *Φαῖδρος* 246A-B, 253A-254E.

14. Freud, XX 194; *Πολιτεία* 585C ff.

15. XXII, 77cf XVII, 57, VII, 136.

16. *Πολιτεία* 441E-442E; *Φαῖδρος* 246A-B, 253A-254E.

17. Freud, XXII, 77-78.

γ) Τὸ Ὑπερεγὼ καὶ τὸ θυμοειδές.

Ἀπομένει νὰ συγκρίνουμε τὸ Ὑπερεγὼ μὲ τὸ θυμικὸ στοιχεῖο. Τὸ Ὑπερεγὼ ἰσοδυναμεῖ ἀπὸ πολλὰς ἀπόψεις μὲ αὐτὸ ποῦ παραδοσιακὰ ἀποκαλοῦμε «*συνείδηση*», ἡ ὁποία σέβεται ἐσωτερικευμένες ἀπαγορεύσεις καὶ περιορισμοὺς ποῦ βασίζονται στὰ ἠθικὰ δεδομένα τῶν γονέων καί, γενικότερα, τῶν ἀξιῶν, παραδόσεων, καὶ ἰδανικῶν τῆς κοινωνίας εὐρύτερα. Τὸ Ὑπερεγὼ, ἐνσωματώνει τὴν ἠθικὴ, δίκαιη καὶ ἰδεαλιστικὴ πλευρὰ τῆς προσωπικότητος. Οἱ κυριότερες λειτουργίες τοῦ Ὑπερεγὼ εἶναι:

1. Νὰ ἀναχαιτίζει τὶς ἐνστικτώδεις ὁρμὲς τοῦ Προεγὼ, ἰδιαίτερα τὶς γενετήσιες καὶ ἐπιθετικὰς, καθὼς αὐτὲς εἶναι οἱ ὁρμὲς ποῦ καταδικάζει περισσότερο ἢ κοινωνία μας.

2. Νὰ πείθει τὸ Ἐγὼ νὰ ὑποκαθιστᾷ τοὺς πραγματικοὺς σκοποὺς μὲ ἠθικοὺς καὶ

3. Νὰ τείνει πρὸς τὴν τελειότητα.

Μὲ λίγα λόγια, τὸ Ὑπερεγὼ ἔχει τὴν τάση νὰ ἀντιτίθεται τόσο στὸ Προεγὼ ὅσο καὶ στὸ Ἐγὼ, καὶ νὰ διαμορφώνει τὸν κόσμον σύμφωνα μὲ τὴν δική του εἰκόνα (Hall - Lindzey, *Theories of Personality*, σ. 35).

Οἱ λειτουργίες τοῦ Ὑπερεγὼ μοιάζουν μὲ τὶς λειτουργίες τῆς πνευματικῆς ἢ συναισθηματικῆς πλευρᾶς τῆς ψυχῆς. Ὅπως τὸ Ὑπερεγὼ ἀντιστέκεται στὸ Προεγὼ¹⁸, ὅπως κριτικάρει καὶ ταπεινώνει τὸ Ἐγὼ¹⁹, καὶ τείνει πρὸς τὴν ἠθικὴ τελειότητα²⁰, ἔτσι καὶ τὸ θυμικὸ στοιχεῖο ἀντιτίθεται καὶ ἀντιπαλεῦει τὴν ἐπιθυμία, μέμφεται τὴ λογικὴ καί, γενικότερα, παλεῦει γιὰ ὅ,τι πιστεύει ὅτι εἶναι σωστὸ καὶ ἰδανικὸ μέχρι θανάτου καὶ νίκης²¹. Ἐπίσης τὸ Ὑπερεγὼ εἶναι ἐν μέρει συνειδητὸ καὶ ἐν μέρει ἀσυνειδητὸ²² καὶ μὴ ἔλλογο, ὅπως τὸ θυμοειδές, τὸ πλατωνικὸ του ἀντίστοιχο²³.

Ἐκτός, ὅμως, ἀπὸ τὶς ὁμοιότητες μεταξὺ τοῦ Ὑπερεγὼ καὶ τοῦ θυμοειδοῦς, ὑπάρχουν καὶ διαφορές. Ἐνῶ τὸ Ὑπερεγὼ, κατὰ τὸν Φρόνιτ, εἶναι ὁ «*κληρονόμος*», ὁ διάδοχος τοῦ Οἰδιποδείου συμπλέγματος²⁴, τὸ θυμοειδές κατὰ τὸν Πλάτωνα, ἀρχίζει τὴ στιγμή τῆς γέννησης²⁵. Μιὰ

18. *δ.π.*, XXII, 60-62, 77-78, 109, 243.

19. *δ.π.*, XXII, 60, 65, 66.

20. Freud, XXII, 65 and 66.

21. *Πολιτεία* 439DE-441AB; Φαῖδρος 246AB and 253A-254E.

22. Freud, XXII, 69-71; 75, 78-79.

23. *Πολιτεία* 440B-443E.

24. Freud, XXII, 64, 66-67, 79, 129.

25. *Πολιτεία* 441A 7-10, 441B 1-3.

άλλη διαφορά, όπως αναφέραμε και προηγουμένως, είναι ότι, ενώ το λογιστικό κυριαρχεί στο επιθυμητικό και στο θυμοειδές²⁶, το Ύπεργώ αντιμάχεται και είναι ο αφέντης των δύο άλλων συστατικών της ανθρώπινης προσωπικότητας: του Προεγώ και του Έγώ²⁷.

Θά έπρεπε εδώ να παρατηρήσουμε ότι ο Φρόυντ, όπως άλλωστε και ο Πλάτων, δέν θεωρεί αυτά τὰ τρία συστατικά τής προσωπικότητας²⁸ ως διακριτές και πραγματικές οντότητες, οι οποίες συνεχώς αλληλομάχονται μέσα μας. Αντίθετα, χρησιμοποίησε αυτές τις αντιλήψεις για να έκφράσει τρεις διαφορετικές απόψεις του ίδιου προσώπου. Οί Hall και Lindzey απέδειξαν (σελ. 35, 1970, 2) ότι τὸ

26. Freud, XXII, 77-78.

27. Freud, XXII, 77-78. Για περισσότερα σχετικά με τις ομοιότητες και διαφορές μεταξύ τής Πλατωνικής τριμερούς διαίρεσης τής ψυχής και τής Φροϋδικής διαίρεσης τής προσωπικότητας ἴδε: H. J. B. Eysenck, *Sence and non Sence in Psychology*, Penguin Books, Md. 1966, pp. 153-154; A. R. White, *The Philosophy of Mind*, Random House, N.Y. 1968, pp. 28 and 39-40; A. J. P. Kenny, «Mental Health in Plato's Republic», *Proceedings of British Academy LV*, 1969, pp. 238-241; D. B. Klein, *A History of Scientific Psychology*, Basic Books, Inc., Publishers, N.Y. London 1970, pp. 47-58; J. K. McKeown, «Sociological misinterpretations of Plato's Republic», *American Catholic Sociological Review*, XVI, October 1955, p. 16; W. Ebenstein, *Great Political Thinkers, Plato The Present*, Holt, Rinehart, and Winston, Inc, N.Y., 1969, p. 11-12.

28. Περισσότερα για τή Φροϋδική θεωρία τής δομής τής προσωπικότητας ἴδε: S. Freud, *The Ego and the Id*, standard edition, vol. 19, pp. 3-66; *The Unconscious*, standard edition, vol. 14, pp. 159-209; *New Introductory Lectures on Psychoanalysis*, standard edition, vol. 22, ch. 31, pp. 57-80; *An Outline of Psychoanalysis*, standard ed., vol. 23, pp. 141-207; *The Interpretation of Dreames*, standard ed., vol. 5, second part, ch. 7, pp. 507-621; *Instincts and their Vicissitudes*, standard ed., vol. 14, pp. 11-140. Επίσης βλ.: Brenner, C., *An Elementary Textbook of Psychoanalysis*, Doubleday, Anchor Books, N.Y., 1957, pp. 33-141; Chaplin, J. P., *Systems and Theories of Psychology*, N.Y. 1965, pp. 410-416; Fine R., *Freud: A Critical Re-Evaluation of His Theories*, N.Y., 1964 (paperback), pp. 82-115; Hall, S.C. and G. Lindzey, *Theories of Personality*, N.Y., 1970, pp. 29-72; Hendrick I., *Facts and Theories of Psychoanalysis*, Laurel edition, 1966, pp. 155-182, esp. 158-166; Marx, M. and Hillix, W. A., *Systems and Theories in Psychology*, N.Y., 1963, pp. 209-214; Mullahy, P., *Oedipus: Myth and Complex: a review of Psychoanalysis Theory*, Grove Press, N.Y., 1957, pp. 6-8, 36-43; Munroe, L.R., *Schools of Psychoanalytic Thought*, The Dryden Press, 1956, pp. 82-115; Strupp, H. H., *An Introduction to Freud and Modern Psychoanalysis*, Barrow's Educational Series, N.Y., 1967, pp. 12-20; Thompson, C., *Psychoanalysis: Evolution and Development*, Grove Press, N.Y., 1957 pp. 59-77; Wolman, B. B., *Contemporary Theories and Systems in Psychology*, Harper and Row, N.Y., 1960, pp. 241-282; Wolman, B. B., *The Unconscious Mind: The meaning of Freudian psychology*, Prentice-Hall, N. J., (paperback), 1968, pp. 42-65; Zilboorg, G., *Sigmund Freud, his exploration of the mind of man*, N.Y., Norton,

Προεγώ, τὸ Ἐγώ καὶ τὸ Ὑπερεγώ δὲν πρέπει νὰ τὰ θεωροῦμε σὰν ἀνθρωπάκια ποὺ χειρίζονται τὴν προσωπικότητα, ἀπλῶς εἶναι ὀνόματα διαφόρων ψυχολογικῶν λειτουργιῶν, ποὺ ὑπακούουν σὲ διαφορετικὰ συστήματα ἀρχῶν. Κάτω ἀπὸ τὶς κατάλληλες συνθήκες αὐτὲς οἱ διαφορετικὲς ἀρχὲς δὲν συγκρούονται μεταξὺ τους, οὔτε δουλεύουν σὲ ἀντικρουόμενους σκοπούς. Ἀντίθετα, ἐργάζονται καὶ τὰ τρία σὰν μία ομάδα μὲ ἀρχηγὸ τὸ ἐγώ. Ἡ προσωπικότητα κανονικά, λειτουργεῖ μᾶλλον σὰν ὁλότητα παρὰ σὰν τρία ξεχωριστὰ μέρη μὲ ἓναν πολὺ γενικὸ τρόπο, τὸ Προεγώ μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ ὡς ἡ βιολογικὴ συνιστώσα τῆς προσωπικότητας, τὸ Ἐγώ ὡς ἡ ψυχολογικὴ καὶ τὸ Ὑπερεγώ ὡς ἡ κοινωνικὴ.

Ὁ Καθηγητὴς Skinner, στὸ περίφημο βιβλίο του *Science of Human behavior* (1966, σελ. 375), θεωρεῖ ὅτι ἡ περιγραφὴ τῆς νοητικῆς μηχανῆς (λειτουργίας) ἀπὸ τὸν Φρόντ εἶναι μᾶλλον ἐπίπλαστη.

Ἀξίζει ἐδῶ νὰ σημειωθεῖ, ὅτι ἡ τριχοτομία τοῦ ἀνθρώπου δὲν εὐρίσκει πραγματικὰ ἐρείσματα οὔτε στὴν Ἁγία Γραφή, οὔτε στοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ Ὁρθόδοξη ἄποψη εἶναι ὅτι ὁ ἀνθρώπος εἶναι διφυής, δισύνθετος, ἤτοι σύγκειται ἀπὸ σῶμα καὶ ψυχὴ²⁹.

1941; Hall, S. C. A., *Primer of Freudian psychology*, (Mentor book), 1954, pp. 22-48; esp. 22-35.

29. Για περισσότερα ἴδε στὸ ἀρθρο μου: «Τριμερές: μερικὲς παρατηρήσεις στὸ Α' Θεσσαλ. 5,23», στὸ *Συμπόσιον Πνευματικόν, ἐπὶ χρυσῷ Ἰωβηλαίῳ Ἱερωσύνης τοῦ Μητροπολίτου Πατρῶν Νικοδήμου*, Ἀθῆναι, 1989, σσ. 75-82, ὅπου ἐξετάζω τὸ ὅλο θέμα ἀναλυτικώτερα καὶ ἀναφέρομαι καὶ σὲ ἀρκετοὺς Πατέρες καὶ συγχρόνους σχολιαστὲς.